

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
КРАЇНИ»**

Виконала: студентка 4-го року
навчання,

Спеціальність:
051 «Економіка»

Оспанова Наталя Павлівна

Керівник Бажал Ю. М.,
доктор економічних наук

Рецензент

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою

Секретар ЕК

«____» _____
20____ р.

ПЛАН

Тема: «**Вплив інновацій на економічний розвиток країни**»

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

1.1 Інновації: сутність, основні характеристики та види

1.2 Формування теоретичних основ інноваційної політики як чинника
розвитку економік

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

2.1 Світовий досвід економічного розвитку за допомогою впливу інновацій

2.2 Вплив інновацій на економічний розвиток в Україні

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

3.1 Стратегія інноваційного розвитку для України на основі світового досвіду

3.2 Вплив інновацій на післявоєнне відновлення та економічний розвиток
України

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність даної теми обумовлена тим, що зараз, в часи глобалізації, інновації відіграють велику роль в економічному розвитку країн. Поліпшення інноваційного середовища сприяє покращенню конкурентоспроможності країни на міжнародній арені, припливу капіталу, збільшенню кількості робочих місць за допомогою розширенню нових галузей та ринків тощо. Для України розвиток інноваційної системи також є дуже актуальним, особливо під час післявоєнного відновлення. Україні було б доцільно перейняти досвід інших країн та покращити своє економічне становище і впевнено триматися на міжнародному ринку.

Об'єктом даного дослідження є інновації. **Предметом** дослідження є вплив інновацій на економічний розвиток країн.

Метою роботи є дослідження інновацій, виявлення можливостей, проблем та перспектив для інноваційного розвитку та його впливу на економічне зростання в світі та в Україні.

Для досягнення поставленої мети були виконані такі **завдання**:

- визначено сутність, ключові ознаки та класифікацію інновацій;
- проаналізовано світовий досвід інноваційного розвитку на прикладі Чехії та Болгарії;
- досліджено особливості інноваційного середовища та напрями розвитку в Україні;
- запропоновано рекомендації для вдосконалення інноваційної системи в Україні та визначено майбутні перспективи розвитку;
- запропоновано методи стабілізації економіки під час післявоєнного відновлення в Україні за допомогою розвитку інноваційного середовища.

Теоретичною основою дослідження стало вивчення і переосмислення основних здобутків світової та вітчизняної науки з питань інноваційного розвитку.

Для досягнення поставленої мети дослідження застосовувалися наступні методи:

- системний аналіз (розгляд тенденцій інноваційного розвитку в Чехії, Болгарії та Україні);
- порівняльний аналіз (порівняння досвіду інших країн та українського);
- статистичний метод (аналіз показників інноваційного розвитку в Чехії, Болгарії та Україні);
- абстрактно-логічний (формулювання висновків і надання рекомендацій щодо напрямків вдосконалення інноваційного середовища в Україні та методів стабілізації економіки в післявоєнний період);
- табличний та графічний (надання наочних і систематичних ілюстрацій наукового матеріалу).

Наукова новизна роботи полягає у тому щоб систематизувати наукові теоретичні та практичні дослідження з інноваційного розвитку. Зокрема було визначено сутність, основні ознаки та класифікацію інновацій, сучасні тенденції інноваційного розвитку. Також, за допомогою детального аналізу інноваційного середовища в Україні, було визначено перспективи для покращення інноваційного клімату та запропоновано напрями для розвитку.

Апробація результатів дослідження. Перед даним дослідження був проведений аналіз чинників впливу на інноваційний розвиток країн на базі практики в Центрі Разумкова. Даний аналіз допоміг зрозуміти які саме фактори сприяють покращенню інноваційної екосистеми в країнах. Висновки з аналізу були використані в даній роботі для кращого розуміння розвитку інноваційної діяльності.

Структура роботи. Згідно поставленої мети та завдань дослідження до складу роботи входять вступ, три розділи, поділені на підрозділи, висновки та список використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 31 сторінку, з них основний текст -27 сторінок, список використаних джерел – 1 сторінка (13 найменувань).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

1.1 Інновації: сутність, основні характеристики та види

Перш ніж перейти до аналізу інноваційного розвитку в світі та Україні було досліджено теоретичну основу інновацій.

Сам термін «інновація» походить від іноземного слова «innovation» і перекладається по-різному: новація, нововведення, інноваційний процес, інновація. В різних наукових дослідженнях даний термін розкривається з різних точок зору. Загалом, можна виокремити три основних підходи до визначення інновацій (Табл.1).

Еволюційний	<ul style="list-style-type: none">• Науковці: Й. Шумпетер, Ю. Яковець, Ла Герре• Визначення: інновації - це зміна або оновлення певного продукту, технології, системи чи моделі; процес тривалого введення та розвитку нових ідей, продуктів тощо, що схожий на еволюцію.
Процесний (динамічний)	<ul style="list-style-type: none">• Науковці: К. Павітт, Д. Тідд, Б. Санто, Д. Бессант, О. Лапко, Л. Нейікова, Д. Черваньов• Визначення: інновації - це процес впровадження, освоєння та використання нових, не задіяних раніше рішень; зміна та удосконалення продукту в певній сфері. Інновації розглядаються не як статичні явища, а як ті, що постійно змінюються.
Об'єктний або статичний	<ul style="list-style-type: none">• Науковці: В. Хіппель, Х. Рігс, С. Покропивний, Р. Фатхутдінов• Визначення: інновації - це результат інноваційного процесу, що виражається в запровадженні нової продукції чи технології виробництва. Інновації - фіксовані та незмінні явища. Головне не процес зміни, а кінцевий результат - запроваджене нововведення.

Табл.1. Підходи до визначення інновацій

Отож, можна визначити, що існує два бачення інновацій: широке та вузьке. За широким баченням інновація розглядаються як процес нововведення та його прибуткове використання. В більш вузькому сенсі інновація – це нова технологія чи продукція.

Першим найбільш розширено дослідив інновації австрійський економіст Й. Шумпетер. За Шумпетером інновація – це зміна з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих та транспортних засобів, ринків та форм організації в промисловості. Тобто, вчений розглядав інновації також як процес нововведення, а не кінцевий результат.¹

Якщо ж дивитись на Закон України про інноваційну діяльність, то за ним інновації є новоствореними (застосованими) і (або) вдосконаленими конкурентоздатними технологіями, продукцією або послугами, а також організаційно-технічним рішеннями виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.²

Тобто, можемо побачити що інновації розглядаються з двох боків, деякі вчені вважають, що це саме процес створення нового, інші – нова продукція чи ідея, як кінцевий результат.

Якщо визначатись, то інновації це перше і друге, це й сам процес зміни, удосконалення та оновлення, і також це й створена в результаті цього процесу нова продукція чи нова технологія, що далі домагає розвинути бізнес чи економіку загалом.

Різні погляди не лише у визначенні інновацій, але й в їх класифікації. Так, німецький вчений Г. Менш, опираючись на ідеї Й. Шумпетера та М. Кондарьєва, виокремив три основних види інновацій (Табл.2).

¹ Яковенко, Д. В. Уточнення поняття інновацій в контексті їх комерціалізації. Економіка та держава. 2015. №1. С. 94.

² Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266. С. 1.

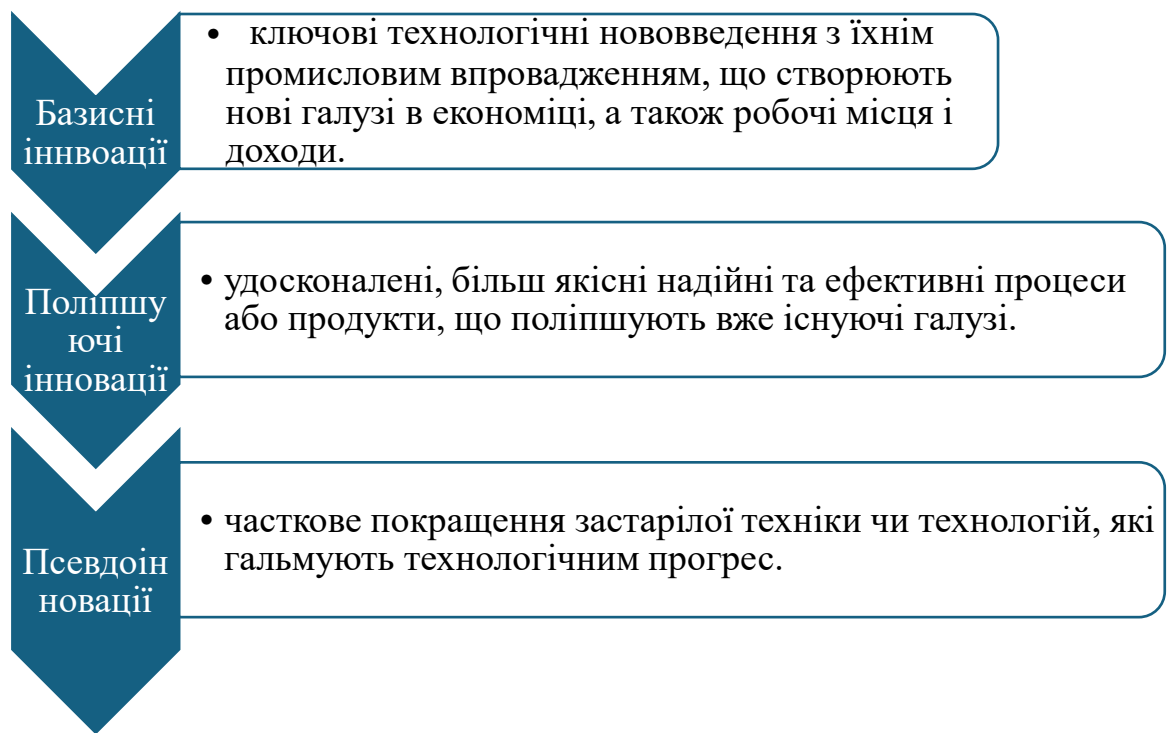

Табл.2. Види інновацій за Г. Меншом

Г. Менш вважав, що всі ці типи інновацій задіяні під час фази депресії. Так на початку фази починається активне впровадження базових інновацій, з підвищенням фази в гру вступають поліпшуючі інновації, і вже з переходом до знижувальної фази більшу вагу приділяють псевдоінноваціям.

Ще один поділ інновацій запровадили вчені М. Портер та Р. Бонд. За цією класифікацією інновації є:

- **висхідними** (ті, що пов'язані з науковими дослідженнями та створюють нові технологічні можливості);

- **низхідними** (ті, що з'являються після висхідних та являють собою процес комерціалізації знань у вигляді нових видів продукції, нових способів організації виробництва та реалізації).

В другому підході до поділу інновацій можна також помітити, що інновації визначаються як і процес, так і кінцевий результат. Але за обома підходами спочатку йдуть так звані «активні інновації», тобто ті, що якраз є драйвером розвитку наукових досліджень та технологічного прогресу.

Загалом, дослідження інновацій лише на початковому етапі і дискусії щодо правильного трактування ще ведуться. Але, незважаючи на розбіжності в точках зору, можна виділити основні особливості інновацій, які визначають більшість вчених:

- інновація характеризується новизною продукції, технологією або організацією виробництва;
- інновація присутня, коли нові процеси виробництва, маркетингові або організаційні методи дійсно застосовуються в діяльності підприємства;
- метою впровадження інновації є отримання певної вигоди.³

Отже питання інноваційного розвитку є дуже актуальним та вимагає більш поглибленого дослідження.

³ Заїка С. О., Грідін О. В. Генезис дефініції інновація. Науковий вісник Ужгородського університету. 2016. Серія : Економіка. Вип. 2 (48). С. 25.

1.2 Формування теоретичних основ інноваційної політики як чинника розвитку економік

Окремим питанням постає проблема впливу інновацій на розвиток економіки країн та яка інноваційна політика краще всього цьому сприяє. Але перед проведенням аналітичного дослідження та наданням рекомендацій доцільно зрозуміти теоретичні засади інноваційної політики. Щодо цього є безліч досліджень, як зарубіжних так і вітчизняних вчених.

Так, Р. Кован визначав інноваційну політику уряду як сукупність заходів, спрямованих на підвищення кількості та ефективності інноваційної діяльності, яка сприяє створенню, адаптації та впровадженню нових або покращених продуктів, процесів або послуг. Вчені Р. Нільсон та Р. Ланглоїс трактували державну інноваційну політику не лише як стимулювання розробки та впровадження новацій, але і як уникнення негативних наслідків від значного розповсюдження нововведень на зайнятість населення, навколишнє середовище тощо.

Відповідно до теорії інноваційного розвитку Й. Шумпетера, реалізація інноваційної політики впливає на кілька аспектів:

1. Схильність до підприємництва (інноваційна політика сприяє розвитку підприємницької діяльності через процес навчання);
2. Взаємодія між фірмами (створює середовище, де фірми взаємодіють і розвивають мережі зв'язків з іншими підприємствами, організаціями та державними органами, виходячи за межі простої кластеризації);
3. Економічні умови (впливає на макро- і мікроекономічні умови сприяння розвитку інновацій, які повинні підтримувати конкуренцію, ефективну роботу ринків капіталу, систему регулювання, а також гнучкість і високий рівень кваліфікації людського капіталу);
4. Освітня система (інноваційна політика також має вплив на освітню систему, що є важливим для підтримки інноваційного розвитку).

Українські дослідники Б. Андрушків, Ф. Борняк, Ю. Вовк виділили чотири типи державної інноваційної політики:

1. **Політика «технологічного поштовху»** (держава, маючи всі необхідні ресурси, визначає головні напрями розвитку науки та технологій. Держава безпосередньо бере участь в регулюванні інноваційних процесів через державні капіталовкладення та інші програми розвитку інноваційної діяльності. Дану політику в 40-50-х рр. Провадив уряд США, впровадивши нові напрями у галузях авіабудування, ЕОМ, електроніки та зв'язку);
2. **Політика «ринкової орієнтації»** (ринковий механізм самостійно розподіляє ресурси і визначає напрям розвитку науки та технологій. Роль держави обмежена і все в руках ринку. Дану політику активно використовують більшість розвинених країн з початку 80-х рр. 20 ст.);
3. **Політика «соціальної орієнтації»** (НТП спрямований на соціальний результат, інноваційні рішення приймаються відповідно до думки громадськості. Найбільше розробок запроваджують у військовій галузі та цивільній промисловості. Дана політика була поширеною в США в 60-70 рр. 20 ст.);
4. **Політика, спрямована на зміни економічної структури господарського механізму** (передові технології мають значний вплив на соціально-економічну складову країни. Сьогодні дану політику використовує Японія разом із ринковою).⁴

Є безліч методів впливу держави на інноваційну політику. Немає конкретної відповіді, яка інноваційна політика краще, адже потрібно врахувати безліч факторів для визначення подальшого інноваційного розвитку в країні, особливо такого, що буде ефективним та сприяти економічному зростанню. Дивлячись яка інноваційна політика уряду задіяна в країні, можна

⁴ Святогор В. В. Теоретичні основи державної інноваційної політики та її складників. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2016. – Том 24, випуск 7

побачити як розвивається інноваційна діяльність і економіка загалом. Для цього було проведено більш детальний аналіз світового та українського досвіду, щоб визначити як інновації сприяють розвитку економіки та яка державна політика є ефективною.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

2.1 Світовий досвід економічного розвитку за допомогою впливу інновацій

В останній час інновації, наука та технології стали потужними рушіями економічного зростання. Все більше країн збільшують інвестиції в дослідження та розробки для підтримки інноваційного клімату та економіки загалом.

Останні три десятиліття можна назвати невизнаним золотим віком технологічного прогресу та конвергенції, який призвів до значного історичного зближення. Це стало можливим завдяки зростанню глобалізації, що сприяло поширенню знань і технологій та розвитку інновацій. Країни, які з часом стали інноваційними лідерами, такі як Китай, Індія, Туреччина, Філіппіни та В'єтнам, змогли розвинути свої технологічні можливості завдяки різним факторам, наприклад, промисловій політиці. Це досягнення відображається у вимірюванні ефективності інновацій та здатності брати участь у глобальних ланцюгах створення вартості. Під впливом глобалізації все більше країн розвивають свою інноваційну економіку, що призводить до загального зростання їхньої конкурентоспроможності на міжнародній арені.⁵

Чандраджіт Банердж, генеральний директор Конфедерації індійської промисловості (КІП), в звіті Глобального індексу інновацій (ГІІ; GIІ) зазначає, що збільшення наукових і технологічних інновацій є драйвером економічного прогресу, а інвестиції в розробки та дослідження мають ключове значення для підтримки інноваційного клімату в країні. За словами є Робсона Брага де Андраде, президента Національної конфедерації промисловості Бразилії, ефективна інноваційна політика може бути запроваджена лише за допомогою

⁵ Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. /Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2018. – 202 с

надійних та ефективних економічних, наукових і соціальних показників в країні».⁶

Перед даним дослідженням був проведений додатковий аналіз чинників впливу на інноваційний розвиток країн. На прикладі Чехії та Болгарія було виявлено, що поширенню інновацій в країні сприяє надійність, практичність та ефективність законодавчої системи, а також довіра суспільства до неї (Рис.1.). Із підвищенням якості прав інтелектуальної власності; збільшенням довіри суспільства до законодавчої системи, кращого регулювання правил виконання контрактів, доброчесності органів правопорядку та суду, також підвищується готовність підприємств до залучення інновацій та покращується інноваційний клімат країни в цілому.

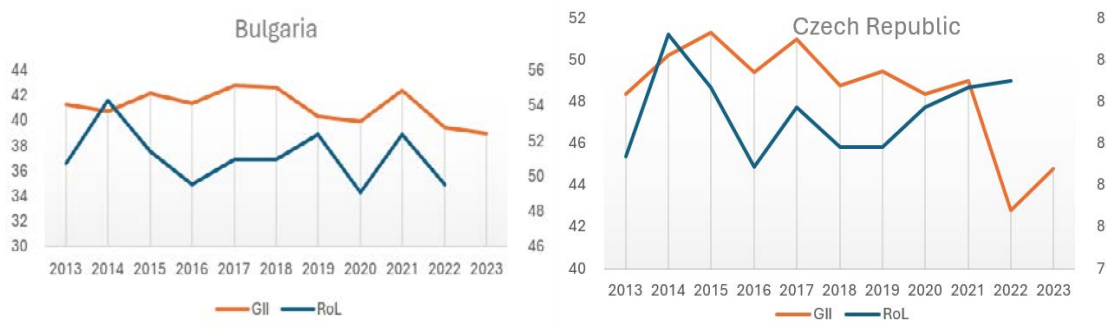

Рис.1. Глобальний інноваційний індекс (GII) та Верховенство права (RoL) Болгарії та Чехії

Не такий помітний зв'язок існує між витратами на дослідження та впровадження, валовим нагромадженням капіталу та розвитком інновацій (Рис.2). І хоча прийнято вважати що саме інвестиції є суттєвим стимулом для розвитку інновацій, але чіткого зв'язку не виявлено. Хоча, можна припустити, що інновації начебто «заміщають» інвестиції чи приносять віддачу не в короткостроковій, а в довгостроковій перспективі.

⁶. Global Innovation Index 2023: Innovation in the face of uncertainty.

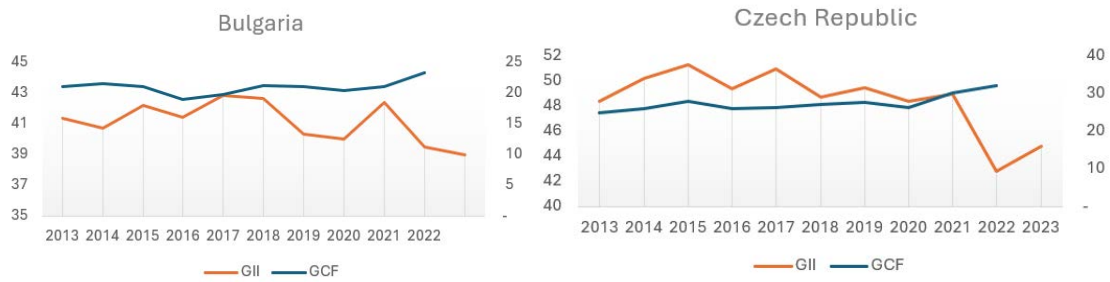

Рис.2. Глобальний інноваційний індекс (GII) та Валове нагромадження капіталу (GCF) Болгарії та Чехії

В цьому дослідженні було продовжено аналіз на основі економічних показників та досвіду цих двох країн. Так як і Чехія і Болгарія є постсоціалістичними країнами, а також членами ЄС, і для України буде більш ефективно перейняти їх досвід, а не високорозвинутих країн, до прикладу США чи Японії, в яких політично-економічна ситуація та історія докорінно відрізняється від нашої. Хоча Чехія і Болгарія теж мали різну історію. В Чехії конкурентоспроможна економіка і визначним є впровадження швидких та ефективних реформ. В Болгарії ж досить слабкі державні інституції, через що вона не один раз піддавалась критиці. В 2004 році Болгарія через це не змогла здобути своє членство в ЄС, але вже в 2007, розвинувши свою економіку, її було офіційно прийнято.⁷

Саме тому, аналіз інноваційної діяльності цих двох країн допоможе краще зрозуміти, як інновації впливають на розвиток економіки та виокремити рекомендації для покращення інноваційного клімату в Україні.

В першу чергу, якщо ми подивимось на ВВП (GDP) Чехії та Болгарії, та його кореляцію з показником ГІІ, то можна помітити, що прямого зв'язку між ними немає (Рис.3).

⁷ Н. Оспанова. Чинники впливу на інноваційний розвиток країн. Центр Разумкова

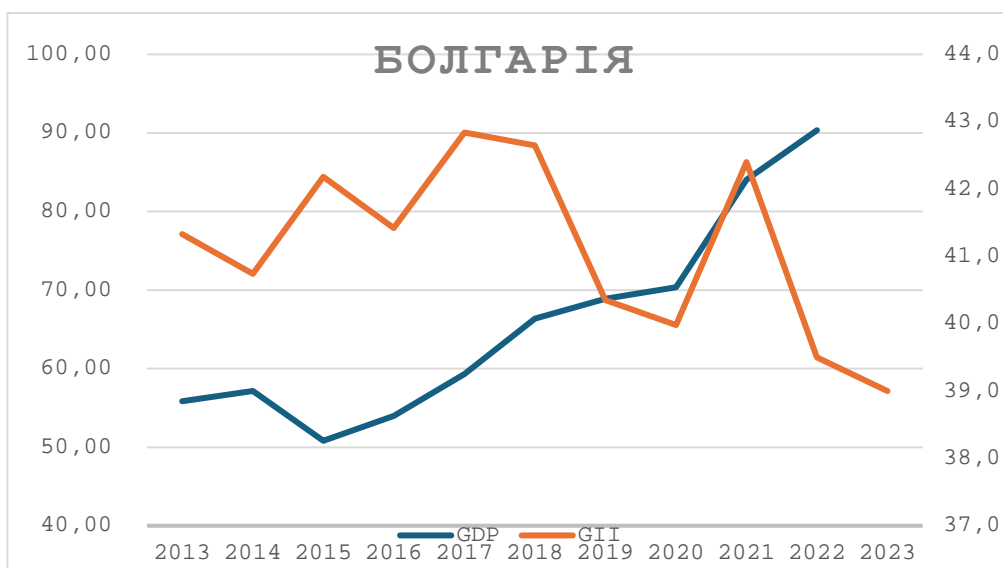
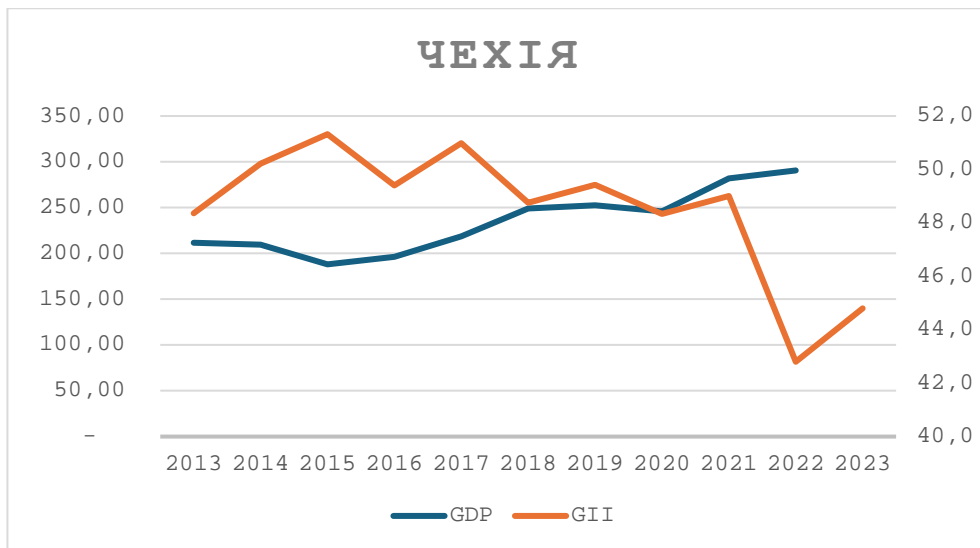

Рис.3. ВВП (дол. США) та Глобальний індекс інновацій Чехії та Болгарії⁸⁹

Загалом, в Чехії одні з найкращих показників інноваційного розвитку в Східній Європі. Що ж допомагає їй підтримувати такий рейтинг? Незважаючи на те, що Чехія характеризується досить високим рівнем відкритості економіки та залученістю в світове господарство, в країні недостатній рівень витрат на НДДКР (науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи).¹⁰

⁸ Тут і далі, якщо не вказано інше, для аналізу використані дані наведені у:

The Worldwide Governance Indicators, 2023 Update. - www.govindicators.org

⁹ Global Innovation Index 2013-2023. - https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/

¹⁰ К.І. Манченко, І. А. Ломачинська. Фінансові аспекти інноваційного розвитку Чехії та Польщі в умовах євроінтеграції

Аналізуючи вплив витрат на дослідження та впровадження, можна помітити що збільшення даного показника не завжди відповідає збільшенню ГПІ і навпаки (Рис.4). Можна припустити, що результати наукових досліджень і науково-дослідних розробок є «віддаленими» від потреб малого і середнього бізнесу, саме який, найбільш вірогідно, є ключовим творцем і споживачем інновацій. Окрім того, значна частка інновацій виникає «в середині» бізнесу, що не завжди пов'язаний з наукою.¹¹

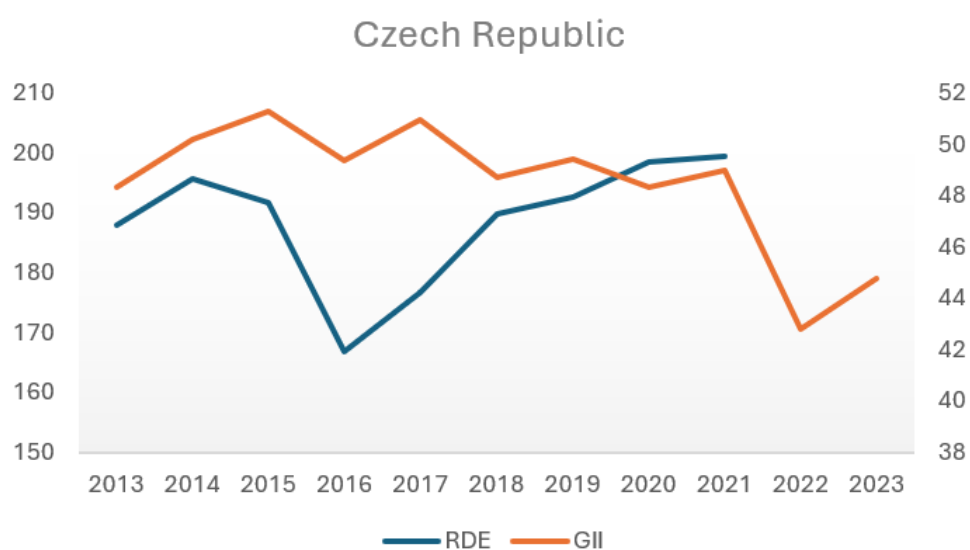

Рис.4. Витрати на дослідження та впровадження (RDE) та Глобальний інноваційний індекс Чехії

Але, що стосується загальної фінансової інфраструктури інноваційного розвитку, то в Чехії наявні сприятливі умови для залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Велику роль відіграють науково-технологічні парки, кластери, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій тощо. Вони сприяють покращенню національної промисловості, розширенню інновацій, створенню нових робочих місць, збільшенню кооперації між державним і приватним секторами. Вагомий внесок забезпечують Національні мережі інновацій, Агентства по розвитку підприємництва тощо. І хоча Чехію

¹¹ Н. Оспанова. Чинники впливу на інноваційний розвиток країн. Центр Разумкова

відносять до групи країн «помірних інноваторів, але за допомогою своєї інноваційної політики держава й тримає свій досить високий рейтинг серед інших країн.

Але, саме через тривалу політику щодо залучення прямих іноземних інвестицій, у Чехії сформувалася висока залежність від іноземних капіталу та обміну науковими розробками та передовими технологіями. Компанії, що активно залучають іноземний капітал, є стимулом для розвитку економіки та значною мірою сприяють підвищенню продуктивності. Проте, у випадку фінансово-економічної нестабільності приплив ПІІ зменшується, а іноді може спостерігатися відтік капіталу. Отже, ПІІ є нестабільним джерелом фінансування інноваційного розвитку Чехії.¹²

Якщо ж говорити про Болгарію, то особливостями даної країни є висока частка населення з вищою освітою, ефективна система впровадження високотехнологічних розробок і невеликі витрати на розвиток комунікаційних та телекомунікаційних технологій. Тобто, саме значна кількість висококваліфікованих кадрів та ефективне використання наявних технологічних розробок, сприяє збільшенню рівня інноваційної діяльності країни. І хоча Болгарія відстає у таких показниках, як кількість програм підвищення кваліфікації, витратах на інноваційну діяльність малого і середнього бізнесу, а також, через практично повну відмову від використання патентів США і торгових марок ЄС, ігнорування необхідності покращення промислового рівня, інноваційна політика Болгарії більше схожа на схему "вибору найкоротшого шляху" для досягнення прийнятного рівня. Економічна політика Болгарії базується на акценті на основні складові інноваційного розвитку, не враховуючи другорядні. Але саме це дозволяє зберігати стабільність інноваційного клімату країни.¹³

Але чи впливає розвиток інноваційної діяльності в цих двох країнах на їх економічний розвиток?

¹² К.І. Манченко, І. А. Ломачинська. Фінансові аспекти інноваційного розвитку Чехії та Польщі в умовах євроінтеграції

¹³ І. О. Марковський. Особливості сучасного інноваційного розвитку країн-членів ЄС. Інновації та Розвиток

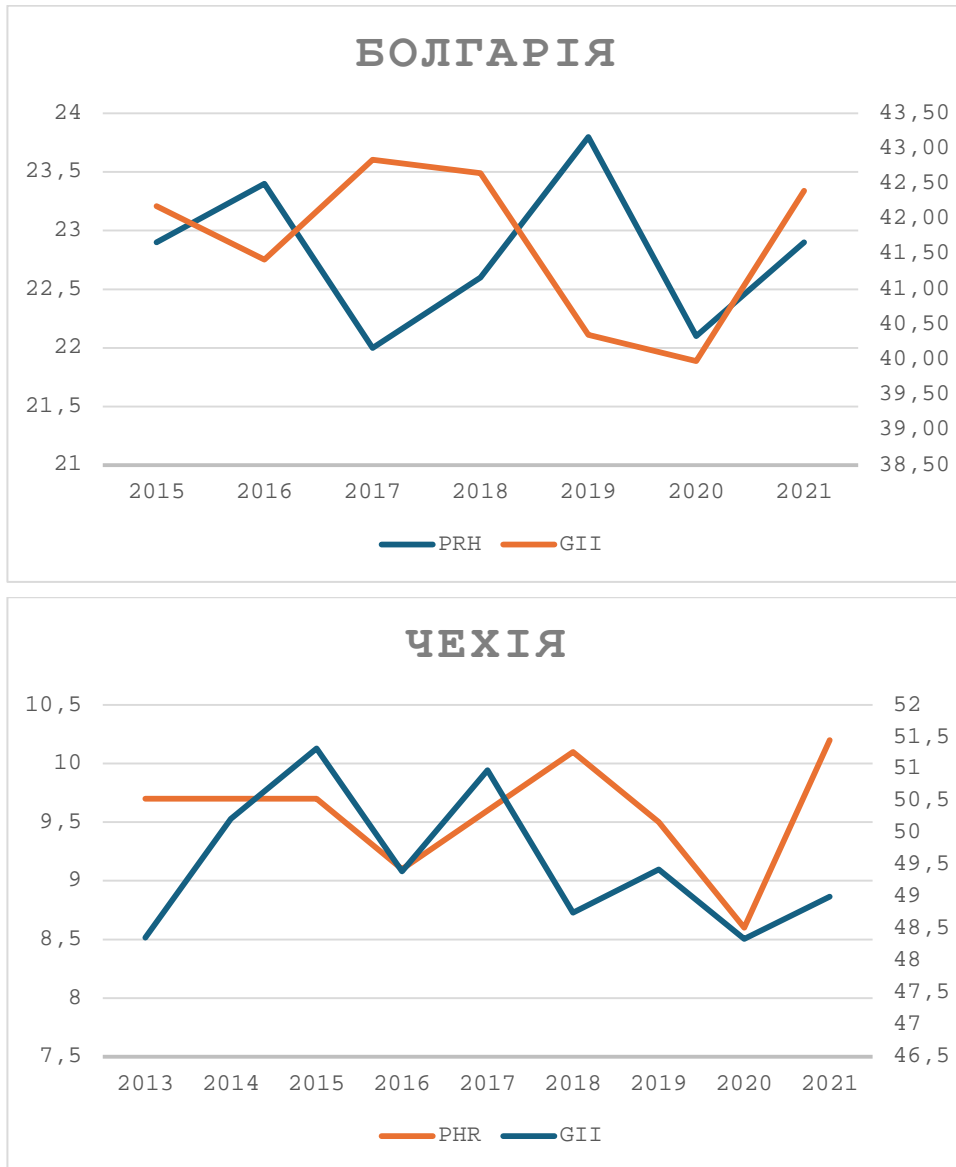

Рис. 5. Глобальний індекс інновацій (GII) та коефіцієнт бідності (PRH) за національною межею бідності (% населення) Болгарії та Чехії

Якщо подивитись на динаміку Глобального індексу інновацій та коефіцієнту бідності, то можна помітити, що зв'язок не завжди прослідковується (Рис.5). В 2019 р. на збільшення бідності в країнах світу вплинула коронакриза, але можна помітити, що в більшості випадках із розвитком інновацій в країні зменшує частка бідності. Тобто, можна зробити висновок, що створення нових технологій та продукції призводить до розширення галузей та збільшення робочих місць, що у свою чергу зменшує частку бідності в країні.

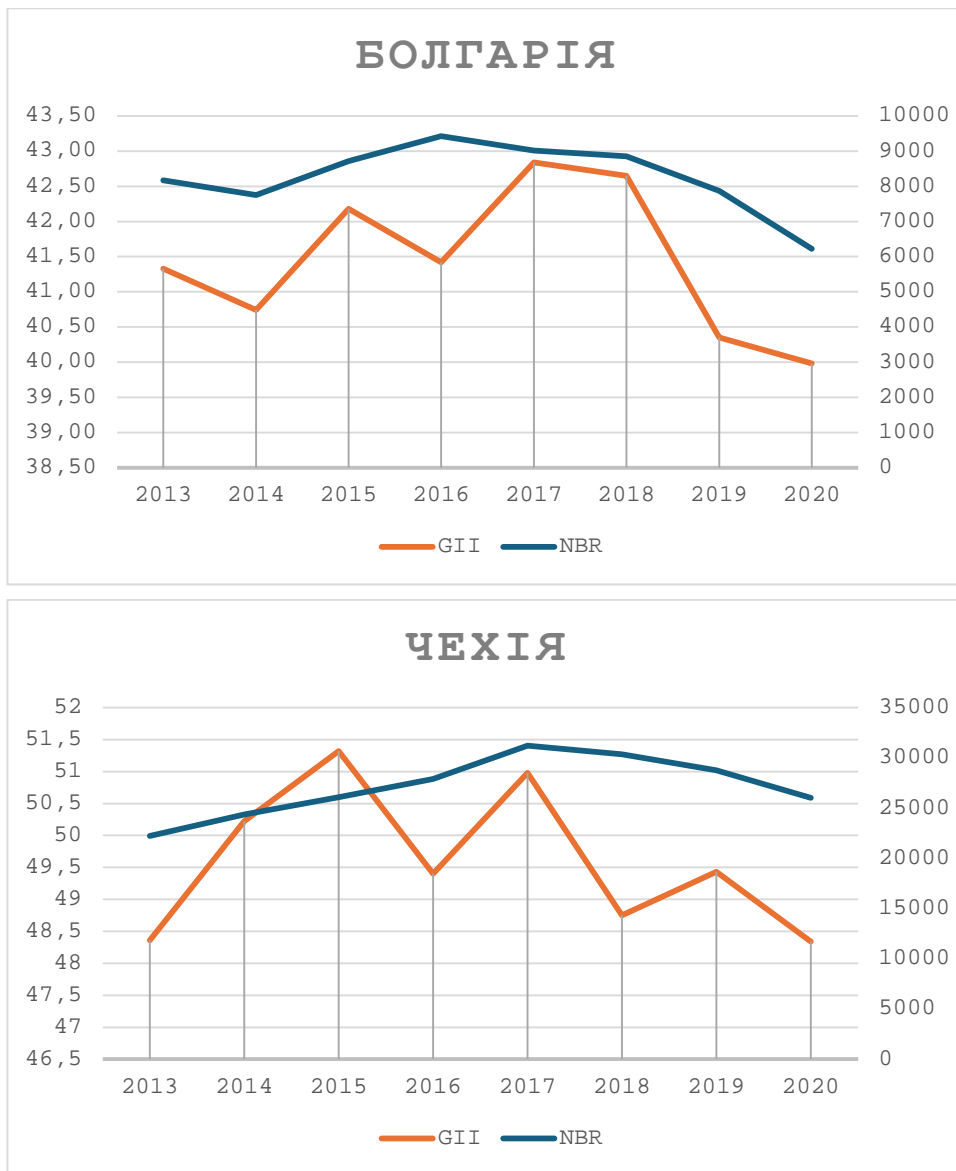

Рис. 6. Глобальний індекс інновацій та Кількість зареєстрованого нового бізнесу (NBR) в Чехії та Болгарії

Якщо ж проаналізувати інноваційне зростання та як воно впливає на розвиток бізнесу, то можна помітити, що кількість зареєстрованого нового бізнесу тримається більш-менш на одному рівні в обох країнах, хоча з початком коронакризи показник значно зменшився (Рис.6). Але можна помітити зв'язок між розвитком інноваційної діяльності та активності бізнесу. Покращення інноваційного клімату здебільшого позитивно впливає на відкриття нових підприємств і навпаки. Звичайно, що бізнес розвивається там, де є можливості. Тому в країнах з ефективною законодавчою системою

регулювання інноваційної діяльності, новітніми технологіями є більше перспектив для розвитку прибуткового бізнесу.

Отож, аналізуючи економічні показники Чехії та Болгарії, можна прийти до висновку, що інновації позитивно впливають на економічний розвиток. Починаючи від збільшення кількості робочих місць до приваблення бізнесменів та інвесторів. Досвід цих двох країн в сфері інноваційного зростання є відмінним, але в двох випадках економічна політика, спрямована чи то на швидкий розвиток чи то на стабілізацію інноваційного клімату, має позитивний вплив на економічне зростання та збільшення конкурентоспроможності серед інших країн.

2.2 Вплив інновацій на економічний розвиток в Україні

Проблема покращення інноваційного клімату в Україні є досить актуальною і набула поширення в сучасних дослідженнях. Але перед тим як говорити, що роботи Україні з цим зараз, було проаналізовано динаміку та історію розвитку інновацій.

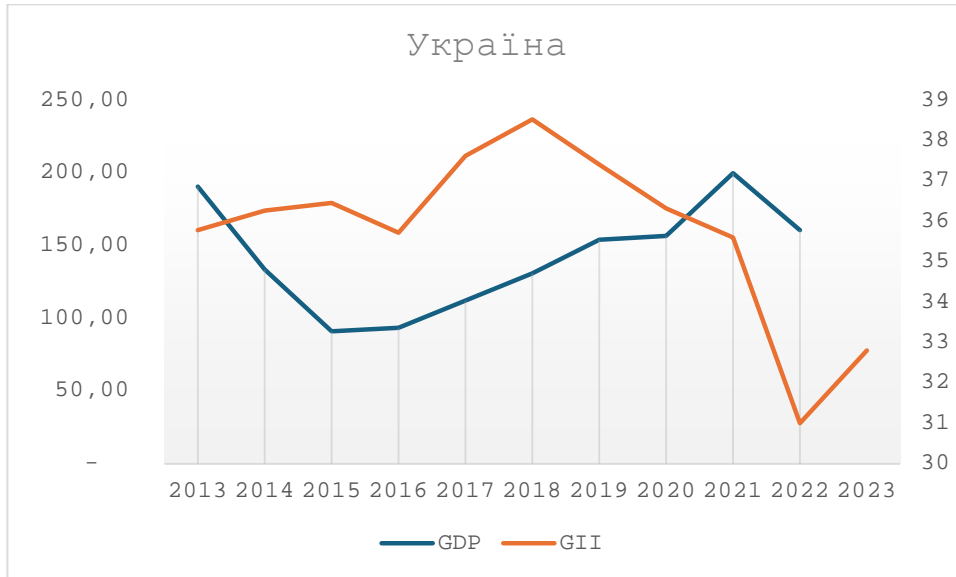

Рис.6. ВВП та Глобальний індекс інновацій України

Як можна побачити до коронакризи та повномасштабного вторгнення росії до України показник інноваційного розвитку був досить високим (Рис.6), але не стабільним, тому з погіршенням економічної ситуації інноваційна діяльність відійшла на другий план, що понизило рейтинг України на світовій арені.

Якщо говорити про інноваційну політику України, то потрібно зазначити, що на теперішньому етапі розвитку національної економіки регулювання інноваційної діяльності через ефективну державну інноваційну політику не є досить ефективним та перспективним. Зокрема це пов'язано з тим, що в роки незалежності в Україні часто реорганізовувались органи державної влади, відповідальні за інноваційну складову економіки. Відзначається значний розрив між інноваційною та іншими політиками, які за останнє десятиріччя зазнали оновлень, а їх застосування в поточній діяльності урядів і бізнесу в Європі було значно покращено.

В Україні джерело, що забезпечує фінансування науково-технологічних проектів, – це кошти державного бюджету:

- *державний фонд фундаментальних досліджень* (створений для підтримки наукових досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук різних наукових або навчальних установ чи вчених за допомогою конкурсу);

- *діяльність Державної інноваційної фінансово-кредитної установи* (здійснює фінансову підтримку суб'єктів господарювання різних форм власності за програмою державної інноваційної політики).

Наразі відповідальним за реалізацію інноваційної політики в Україні є Міністерство освіти і науки України. У зв'язку з постійною реорганізацією органів державної влади, які відповідали за реалізацію інноваційної політики в державі, завжди проходила зміна головного відповідального органу. Це є одним із головних чинників стримування потенціалу інноваційної діяльності в Україні.¹⁴

Загалом, питання інноваційного розвитку почали досліджувати в Україні ще з часів незалежності, але саме на початку 21 ст. ця проблема стала активно поширюватись. Український вчений В. Кременем у своїй роботі «Освіта і наука в Україні: інноваційні аспекти» (2005 р.) зазначає, що основним чинником інноваційного розвитку України має стати інтеграція освіти, науки та виробництва, і зокрема, державна підтримка науково-технологічної діяльності. Вчений зауважує, що основною задачею державної політики повинна бути переорієнтація фінансування науково-технологічної сфери на засади державного замовлення та основі конкурсу. І хоча значущість і перспективність інноваційного розвитку є дуже важливою складовою економічного зростання, науково-технологічне відставання України є явним. „Відплив” інтелектуального потенціалу та втрата значних фінансових коштів, які б могли надходити від продажу ліцензій та наукових робіт, послаблює

¹⁴ Святогор В. В. Теоретичні основи державної інноваційної політики та її складників. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2016. – Том 24, випуск 7

темпи інноваційного зростання. Основним недоліком є недостатнє фінансування новаторських проектів для їх комерційної реалізації, слабка правова охорона об'єктів права інтелектуальної власності, яку більшість національних науковців отримують закордоном, браком сучасних маркетингових досліджень світового ринку товарів і послуг. Саме тому є дуже важливим усвідомлення українського населення та влади в необхідності участі підприємців, науковців та розробників інноваційних технологій у розбудові в Україні конкурентоспроможного ринку.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

3.1 Стратегія інноваційного розвитку для України на основі світового досвіду

Отож, дослідивши ситуацію в Україні та в світі, точніше в Болгарії та Чехії, можна зробити певні рекомендаційні висновки та настанови щодо подальшого інноваційного розвитку.

Покращення державного управління. Так як в умовах неефективного державного управління інноваційна привабливість українських підприємств знижується, дуже важливим аспектом є покращення таких факторів, як якості державних послуг та регулювання, верховенства права та неприйнятності корупції. Це не лише зменшить вплив висококваліфікованих кадрів, але й приблизить українське нормативне середовище до ділової практики міжнародних стандартів, що в свою чергу зможе надати потенційним інвесторам можливість вводити свій капітал в український бізнес та наукову сферу. Наразі великою перешкодою для інноваційного розвитку є порушення прав інтелектуальної власності та важкий процес отримання гарантій. Слабкий механізм захисту та відсутність коректної державної реакції виявлення та притягнення до відповідальності порушників лякає як самих підприємців і науковців, так і інвесторів.¹⁵

Якщо порівнювати показник ефективності державного регулювання в трьох досліджених країнах, то в Україні він набагато нижчий, що й сповільнює інноваційне та економічне зростання (Рис.8). Але, насправді, можливості для покращення даного показника в Україні не гірші, тому є перспективи для подальшого зростання. Звичайно, через історичну нестабільність органів державного управління та низьку довіру людей це буде не легкий шлях, але здійснений.

¹⁵ І.І. Людвік. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору. Економіка та підприємництво, 2022 р., № 2

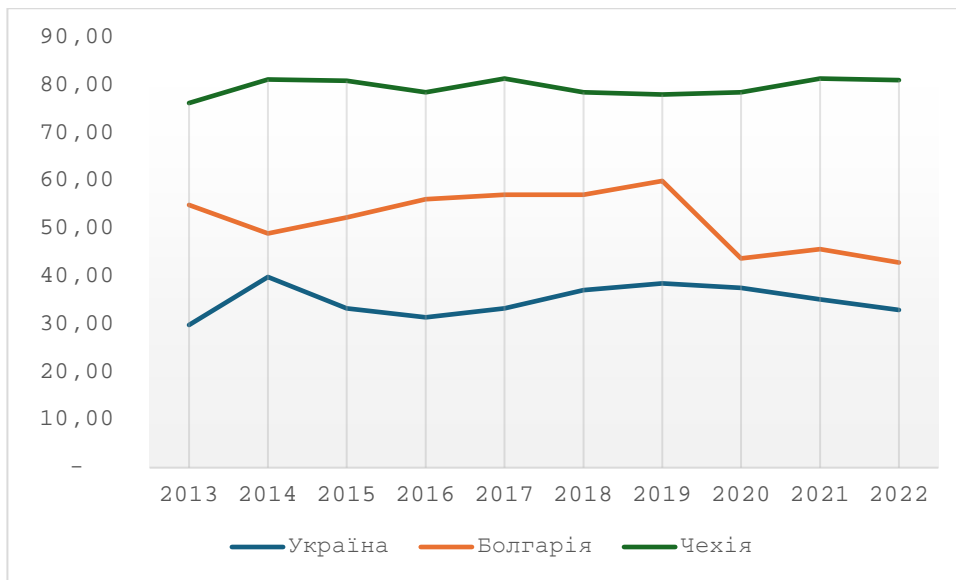

Рис.8. Ефективність державного регулювання

Подолання корупції та прозорість бізнесу. Ще однією значною проблемою в економічному середовищі України є великий показник корумпованості, розповсюдження чорних ринків, непрозорість бізнесу та складність функціонування українських товарних ринків. Для інвесторів зовсім немає вигоди йти на ринок, де вони можуть зустрітися із корупцією та складнощами щодо отримання потрібної інформації про умови ринку. А зі зменшенням припливу капіталу інноваційне середовище не може ефективно працювати та розвиватись.

Збільшення припливу ІІІ. І хоча, як на прикладі з Чехією, із великою часткою іноземних інвестицій потрібно бути обережним, але даний аспект є дуже важливим, так як Україна значно відстає в порівнянні з іншими країнами, а з початком коронакризи та повномасштабного вторгнення росії показник Валового нагромадження капіталу ще більше знизився (Рис.9). Зокрема в період глобалізації для України є безліч можливостей для покращення міжнародних відносин та розвитку технологічного прогресу. І хоча в останні роки рівень інвестицій у структурі ВВП України складає всього лиш 13-18%, що зовсім недостатньо для підтримки довгострокового інноваційного та економічного зростання, але є багато перспектив для збільшення припливу

іноземного, а в подальшому й збільшення та інвестування вітчизняного капіталу.

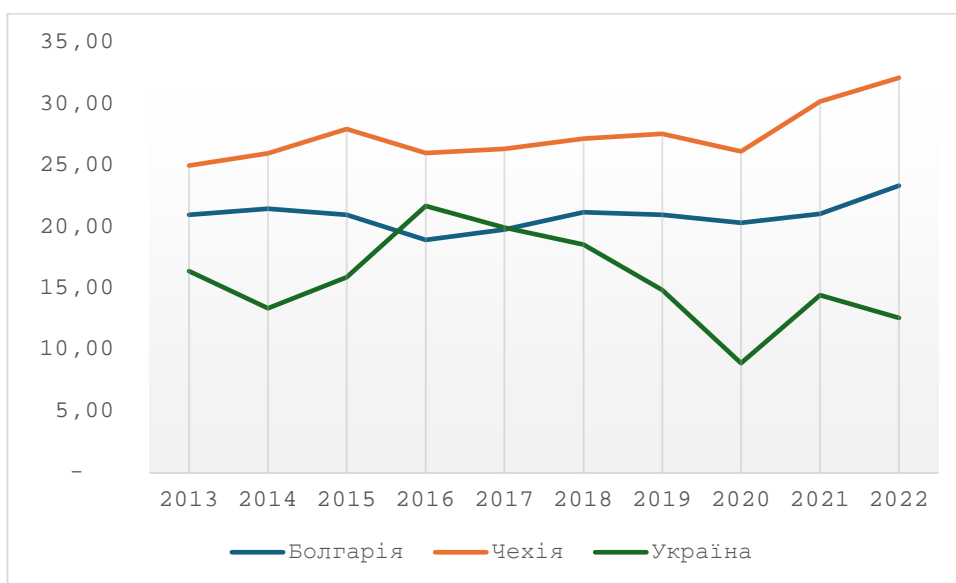

Рис. 9. Валове нагромадження капіталу

Це звичайно не всі рекомендації та перспективи для покращення інноваційного середовища, але навіть беручи до уваги зазначені основні пункти вище, національна економіка України може значно розвинутись та можна буде з впевненістю сказати, що Україна заслуговує місце в ЄС.

3.2 Вплив інновацій на післявоєнне відновлення та економічний розвиток України

І хоча під час війни питання інновацій перейшло на другий план, але у післявоєнному відновленні вони будуть відігравати важливу роль. Зараз державна політика України всіма силами спрямована на євроінтеграцію, як засобу протистояння російській агресії. І саме в цей час дуже важливо покращувати міжнародні відносини та запроваджувати дієві та ефективні реформи. Насправді, не потрібно чекати закінчення війни щоб починати відбудовувати та відновлювати країну. В цій ситуації інновації є важливим та ефективним інструментом економічної політики, оскільки розвиток інноваційної системи може покращити конкурентоспроможність українських підприємств та економіки загалом.

Процеси відновлення повинні бути спрямовані на створення нового, точніше оновленого економічного середовища. Одночасно з реставрацією зруйнованих та будівництвом нових інфраструктурних об'єктів та міст, важливим є завчасна підготовка професійних кадрів та збільшення припливу капіталу. А як зазначалось вище, для приваблення інвесторів спочатку потрібно реформувати державне управління та подолати корупцію. Уже нагальним є пошук перспективних інвестиційних пропозицій у промисловому та аграрному секторі, створення транспортних коридорів та нових логістичних ланцюгів, особливо для експорту. І не менш важливим є формування базової системи оновлення людського капіталу, що теж вимагає значних фінансових ресурсів.

Але беручи до уваги високі ризики, які можуть негативно повпливати на зовнішні інвестиційні рішення, найбільш доречними виглядають наступні можливості:

- укладання договорів про страхування інвестицій у країнах донорах та надання інвестиційних гарантій від країн-партнерів, таких як США, країни ЄС, Японії тощо;

- створення фонду страхування політичних та військових ризиків для іноземних інвесторів за допомогою міжнародних донорів, а також підтримка вітчизняних експортерів та інвесторів на міжнародних ринках за допомогою фонду страхування.

Ще одним важливим аспектом для покращення інноваційного середовища в післявоєнний час є зменшення ролі держави в управлінні економічними процесами. Особливо у випадку інновацій, найбільш ефективною буде ринкова політика інноваційного розвитку. Звичайно базове державне регулювання повинно підтримувати інвестиційний клімат, але для технологічного прогресу та збільшення частки інновацій в бізнесі, науці та технологіях, потрібна свобода та конкурентне середовище.

Також, через різке зниження зайнятості та збільшення кількості безробітних, для післявоєнного відновлення буде дуже важливим зменшення податкового навантаження, що також допоможе розвинути малий та середній бізнес, які зазвичай є творцями інновацій, а вже потім інновації будуть працювати на державу та збільшувати капітал.¹⁶

¹⁶ Відновлення України: Точка відліку і напрями дій влади. Науковий центр Разумкова

ВИСНОВКИ

Інновації відіграють одну з ключових ролей у забезпеченні стійкого економічного розвитку країн. За допомогою інновацій закладається фундамент для покращення продуктивності праці, конкурентоспроможності та економічного зростання. А в сучасних умовах глобалізації та технологічного прогресу вплив інновацій на економічний розвиток стає ще більш очевидним.

Окрім цього, створення нової продукції стимулює появу нових ринків і галузей, що сприяє диверсифікації економіки, зростанню можливостей для розвитку підприємництва та створенню нових робочих місць. І в додаток, розширення ринків підвищує конкурентоспроможність національних економік на глобальному рівні, що збільшує приплив іноземних інвестицій та покращує експортну складову.

Інновації сприяють не лише поліпшенню продуктивності праці, але й ефективності використання ресурсів, що також є шляхом до розвитку зеленої економіки, що в свою чергу буде сприяти покращенню якості життя населення завдяки розвитку екологічно чистим технологіям. Новітні методи управління та виробничі процеси дозволяють підприємствам збільшувати обсяги виробництва, при цьому знижуючи свої витрати і покращуючи якість продукції. Це, в свою чергу, веде до зростання доходів окремо компаній і держави загалом. Також, інноваційний розвиток сприяє підвищенню рівня освіти та кваліфікації робітників. Запровадження новітніх технологій вимагає висококваліфікованих фахівців, що стимулює розвиток освітньої системи.

Однак, вплив інновацій на економічний розвиток не позбавлений ризиків. Нерівномірний розподіл інноваційних можливостей може призводити до зростання економічної нерівності як між країнами, так і всередині них. Швидкий технологічний прогрес може створювати загрози для традиційних галузей та робочих місць. А надмірний приплив ІІІ може викликати залежність від іноземного капіталу, та зниження конкурентоспроможності національного ринку.

Для максимально ефективного інноваційного розвитку необхідна підтримка держави у створенні сприятливого інноваційного середовища, зокрема через інвестиції в дослідження та розробки, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та освіти. Збалансована інноваційна політика повинна враховувати всі аспекти розвитку, як економічні, так і соціальні та політичні, що буде краще забезпечувати стійкість та інклюзивність економічного зростання.

На прикладі двох держав: Чехії та Болгарії, було досліджено вплив інновацій на економіку країн. Саме за допомогою ефективного реформування, підтримки державних органів та розвитку інновацій в науковій та технологічній сфері дані країни змогли значно покращити свої показники та зміцнити економіку.

Україні потрібно перейняти іноземний досвід і також почати діяти, долаючи корупцію, покращуючи нормативну базу та розвиваючи інноваційне середовище загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яковенко, Д. В. Уточнення поняття інновацій в контексті їх комерціалізації. Економіка та держава. 2015. №1. С. 94.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266. С. 1.
3. Заїка С. О., Грідін О. В. Генезис дефініції інновація. Науковий вісник Ужгородського університету. 2016. Серія : Економіка. Вип. 2 (48). С. 25.
4. Святогор В. В. Теоретичні основи державної інноваційної політики та її складників. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2016. – Том 24, випуск 7
5. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. /Наук. ред. В. Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2018. – 202 с
6. Global Innovation Index 2023: Innovation in the face of uncertainty.
7. Н. Оспанова. Чинники впливу на інноваційний розвиток країн. Центр Разумкова
8. The Worldwide Governance Indicators, 2023 Update. - www.govindicators.org
9. Global Innovation Index 2013-2023. - https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/
10. К.І. Манченко, І. А. Ломачинська. Фінансові аспекти інноваційного розвитку Чехії та Польщі в умовах євроінтеграції
11. І. О. Марковський. Особливості сучасного інноваційного розвитку країн-членів ЄС. Інновації та Розвиток
12. І.І. Людвік. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору. Економіка та підприємництво, 2022 р., № 2
13. Відновлення України: Точка відліку і напрями дій влади. Науковий центр Разумкова